

DE VIERDE WEG

De vierde weg

Jef Laureyns

Roman

2021

Beefcake Publishing

Aan Gies

Je moet er niet langer naar streven dat de wereld over je praat, maar leren met jezelf te praten. Keer tot jezelf in, maar bereid je eerst goed voor, zodat je daar waardig ontvangen wordt.

Michel de Montaigne

Bij ons in de polders horen wij de stilte. Maar alleen als het een keer niet waait, zoals toen die avond in augustus. Geen blaadje dat roert. Thor zit naast me. Aandachtig tuurt hij in de kruin van de pruimelaar, want een labrador lust alles. Onder de paarsgrijze wolk die steeds hoger klimt, wordt het duister in de boomgaard. Plots gaat er een fluisteren door de bladeren. Dan beginnen ze steeds heviger te beven, tot zelfs de takken heen en weer zwiepen. Een vlucht kauwen laat zich uit de grauwe lucht in de appelboom vallen. Bij de eerste bliksemflits tateren de vogels opgewonden. Nog gauw een pruim voor Thor en dan gaan wij schuilen op het terras. Doodgemoedereerd observeert Thor-zonder-vrees het geweld van wind, donder en bliksem. Als het gerommel dof en ver uitsterft, is met de laatste regen ook de avond gevallen. Eloïse, de hond en ik luisteren naar de stilte na de storm. In de doornatte struiken zoeken de druppels hun weg tussen de bladeren en tokkelen een teer muziekje op de vijver aan het terras.

Telefoon. Voor een dringende visite. 'Het is Firmijn en je zal je moeten haasten,' zegt Eloïse me.

‘Jongen toch, ik lig hier in mijn broek te schijten!’ Dan geen woord meer. Stilte in de wei. Ik verbouwereerd, stethoscoop nog in de hand. Hoe kan dat? Het was nauwelijks tien minuten geleden dat Firmijn gebeld had. ‘Ikke, voor een stierken dat heel slecht ligt in de wei naast mijn oprit, hij moet direct komen!’ Firmijn zei nooit zijn naam; Eloïse herkende toch zijn stem. Ze hoorde ook dat het nu ernst was, want hij had niet de gewoonte me op te juttten. Bij hem geen gedoe, geen paniek.

Ik was al lang genoeg veearts om van in de auto te merken dat het stiertje aan ernstige koliek leed, maar toen ik het weidehek opende, was het de boer die alle aandacht trok. Hij lag plat in het gras, achter zijn beest. Zijn anders zo rode, bolle kop kleurde grijs, en nadat hij dat laatste zinnetje had uitgesproken, trok hij helemaal bleek weg. Lijkbleek. Ik heb haastig de hulpdiensten gebeld en nog een reanimatiepoging ondernomen, maar Firmijn was dood en zijn stiertje ondertussen met hem. Niets meer. Stilte in de wei. Ver weg toch nog een lijster. Hij zingt zijn regenlied. In het westen, onder de donkere wolken, toont de zon zich nog een laatste keer. Ze kleurt de lange wolkenlierten. Het wordt een van die rode avonden.

Wat gaat er door je hoofd daar in die wei, zo stom en stil? *De boer die sterft* van Karel Van de Woestijne, maar die boer was toch in zijn bed gestorven, niet in de wei? Firmijn was een goede kerel. ‘Traagzaam trekt de witte

wagen...' van Gezelle, met Baai en Blesse, 't paardenpaar. Firmijn heeft ook als een van de laatsten met een trekpaard gewerkt. Betty, een roan merrie. We zaten zij aan zij op een baal stro in de nauwe stal toen het machtige dier van eenentwintig jaar haar laatste adem liet. Op een zondagavond. *Åses dood*, die melodie kwam ook in me op, daar in die wei bij de dode boer, hoewel Åse een vrouw was. En was zij wel een boerin? Ik rij naar huis, om daar even te bekomen vóór de volgende visite en hoor *Morgenstemming* op de autoradio. Geen gelukzalige stemming morgenvroeg, op het boerderijtje zonder boer, denk ik nu. Die muziek komt ook uit *Peer Gynt* en past bij de dood van die goede, rechtgeaarde Firmijn. Geaard ja, goedgeaard. Toeval bestaat niet: Åse, Peer en de boer die sterft op een rode avond, op de weidegrond, geaard.

FIRMIJN

Firmijn was een van die klanten naar wie je nooit tegen de goesting toe reed, ook niet als je die nacht al twee keer uit bed was gebeld voor een kalving. Sinds de dood van zijn oude moeder woonde hij alleen met zijn beesten, nooit een vrouw gehad. Niet dat hij er vroeger niet goed uitzag of zo. Nee, hij was zelfs nu op zijn achtenzestigste, ondanks zijn bolle buik, nog een knappe man. Beetje macho met brede schouders. Altijd een goede zwemmer geweest, wat in zijn jeugd zeldzaam was. Ooit heeft hij een palingvisser gered die dreigde te verdrinken in de kreek. Zonder nadenken dook hij doorheen de rietkraag het koude water in. Zo'n forse boerenzoon, het kan niet anders of daar moeten de meisjes zot van geweest zijn. Hij hééft een liefde gekend in de fleur van zijn leven, maar 'moeder vond haar niet goed genoeg voor haar enige zoon en voor 't hof. Dat heeft hij mij verteld op een nacht, wij twee samen, slaapdrongen achter een zeug die moeite had met werpen, telkens wachtend op een volgende big. Een grote liefde moet het geweest zijn. Nooit van zijn leven heeft hij nog een ander lief gevonden en goed bevonden. Hij kreeg haar in het oog op een bal van de boerenjeugd in zaal Rodeo.

Haar open blik en de stevige heupen met soepel wiegende tred trokken hem aan en op een trage van Elvis vroeg hij haar ten dans. De zwemmer verdronk hopeloos in haar bruine ogen. Ze waren het volmondig eens dat er veel volk was en dat het warm was in de zaal en na nog een tegelslepertje op *Only You* van The Platters, gingen ze naar buiten. Daar, bij de gedempte dansmuziek en de kruidige dennengeur van het nabije bos, voelden ze beiden hoe moeiteloos ze bleven doorpraten als oude vrienden. Bij de tweede ontmoeting, een week later, kwam het hof al ter sprake. Dat ging zo bij boerenmensen. ‘Thuis boeren wij op een klein, maar proper onderhouden hoveken,’ vertelde Maria, ‘met vijf zeugen en een koe of zes.’ ‘Dat lijkt me wel een kleinere doening dan bij ons,’ zei Firmijn, ‘maar dat zal wel genoeg zijn voor moeder.’ Het was niet genoeg. Ze zijn nooit getrouwd.

Keizersneden worden meestal op de rechtstaande koe toegepast met alleen plaatselijke verdoving van de flank. Het enige wat van de boer wordt verwacht, is dat hij het kalf uit de buik trekt en dan een tang vasthoudt om het dichtnaaien van de baarmoeder gemakkelijker te maken voor de veearts. Zo stond ik links van de koe te hechten en Firmijn rechts, met het rustige beest tussen ons. Zoals hij het gewend was, legde hij, met de baarmoedertang in de hand, zijn vrije arm op de rug van de koe, met zijn voor-

hoofd op de pols gevlijd, staand slapend als een paard. Maar plots hief hij met een ruk zijn hoofd op en zei:

‘Ik ben toch wel een kalf, hé!’

‘Ik zou niet weten waarom, Firmijn.’

‘Wel, ’k zou mij toch beter een lief gaan zoeken dan hier op die koe te liggen, zeker!’

Het was zondagavond. Alleen wie hem goed kende, kon door een kiertje in de stoere bast een glimp van het litteken zien dat de verloren liefde had achtergelaten op de ziel van Firmijn. Die diepe schreef op zijn hart is altijd gebleven, want enkele jaren voor zijn dood, toen zijn liefde van zo lang geleden weduwe werd, hebben ze elkaar weer met regelmaat ontmoet. Maar indertijd, na het veto van moeder, toen moest er voortgeboerd worden. Firmijn werkte en grapte zich erdoor. Hij leefde gelukkig, omdat hij zo’n mens was die het mooie zag in de kleine dingen.

Op zwoele zomerdagen zwom hij wat in de poel aan zijn achterdeur. Het gebeurde dat hij na een oproep voor een ziek dier niet te vinden was in zijn huisje. Ik liep rond de stal en meende het plonzen van een rund te horen in de brede, diepe veedrinkput. ’t Was Firmijn die een paar slagen wou zwemmen met het warme weer. Had hij zin in iets lekkers, dan greep hij de tweeloop die altijd tegen de schouw in de keuken stond en schoot een krielhoentje uit de struiken rond zijn boomgaard. Voor het avondeten. Of een waterhoentje: ‘Dat smaakt goed zulle, meester, zo’n

marolleken! D'r zijn er veel die dat niet weten.' Sommige klanten spraken hun dierenarts nog aan met 'meester'. Dat stamde uit de gloriëtijd van trekpaarden en paardenmeesters.

Zelfs zijn wekker was van eigen, nogal Bourgondisch ontwerp: wanneer er een koe op kalven stond, en hij moest om middernacht opstaan om te zien of ze al iets toonde, dan 'drink ik een fles wijn' verklapte hij voorgenietend, de tong over de bovenlip krullend, 'en dan moet ik er zowat half nacht uit om te gaan pissen, ziet ge. Dat lawaai van die wekker, daar wil ik niet mee wakker worden, hé!'

De meeste zondagavonden trok hij met een vaste kompaan, ook boer en vrijgezel en ook zestiger, naar dansfeesten voor alleenstaanden. Op een maandag vertelde hij dat hij in zaal De Lozen Boer een 'ferme madam' had leren kennen die hij met 'een klein effortjen' wellicht in bed gekregen zou hebben.

'Maar ik durfde niet!' zei hij.

'Zag ze er zo wild uit, Firmijn?'

'Nee, maar die heupen!'

'Zo breed dat je er schrik van kreeg?'

'Nee, nee, maar ze had twee valse heupen, dat had ze me verteld onder het dansen!'

Ik heb niet doorgevraagd, maar de altijd nuchter vooruitziende Firmijn vreesde misschien dat de vrouw in onderdelen uit elkaar zou vallen bij te hevige manoeuvres.

ONS VADER

Als ik daarbij aan ons vader denk. Nee. Mijn vader zou nooit of nooit het laatste zinnetje van Firmijn over zijn lippen gekregen hebben. Ook al deed hij het in zijn broek tijdens zijn laatste uur, een euvel dat bij stervenden vaker voorkomt, hij zou toch iets anders hebben uitgebracht, iets van Goethe of eerder een zin uit een Schubertlied, want hij was amateur-muzikant, speelde viool. Eigenlijk weet ik niet wat mijn vaders laatste woorden waren, want ik gaf weinig om hem. Het enige wat ik me nog herinner is dat mijn schoonbroer bij het sterfbed muziek van Mozart liet horen, ik weet niet meer wat exact. En dat ons vader's anderendaags in het dodenhuisje op een grote arduinen steen opgebaard lag, waardoor ik compassie kreeg, want dat voelde zo ijskoud aan. *En ik heb nooit voor hem gebeden.* Terwijl hij daar op dat kille arduinblok lag, heb ik hem toegesproken: 'Gij stommerik, ge waart beter wat meer thuisgebleven, om me viool te leren spelen bijvoorbeeld.'

Mijn vader werd in 1912 geboren als zevende zoon. Zoals dat de gewoonte was voor een zevende zoon, heette hij Leopold zoals de koning, maar men kende hem in het dorp overal als 'Leontjen'. Grootvader Eduard had een

sigarenfabriekje en de zoons werkten een beetje mee, maar omdat er ook personeel in dienst was, bleef er nog ruim tijd over voor amusement. Elk van de zeven broers bespeelde een snaarinstrument. Het fabriekje beschikte al over een kleine vrachtwagen die de broers konden gebruiken om ook buiten het dorp te gaan optreden met het familiaal strijkensemble. Toen nog bijna niemand in het dorp een auto had, hotsten de broers met het vrachtwagentje naar de naburige dorpen om muziek te spelen en te feesten. Ze hadden er allemaal wat van, maar van de zeven was mijn vader de meest romantische ziel.

Leopold speelde viool, maar hij moet ermee opgehouden zijn toen ik een jaar of vier was. Daarom heb ik daar alleen maar vage herinneringen aan overgehouden. Dat hij altijd om een vork vroeg voor hij begon te spelen: ‘Esther, een fourchette!’ Waartoe die vork moest dienen, weet ik niet. Maar nu nog altijd, telkens ik een melodie hoor als *Mon coeur s’ouvre à ta voix*, of *Una furtiva lagrima*, dan voel ik iets met viool en de grote ‘beste kamer’ boven onze winkel. Want hij speelde graag aria’s uit bekende opera’s. Met *Romance in F* en vele andere romantische stukken komt die verre herinnering me evenzeer voor de geest. Toen ik achttien was, heb ik de viool verkocht. Hij speelde al jaren niet meer. Ze hing aan de muur op mijn studeerkamer, maar ik had er geen band mee, want ik gaf niet om mijn vader. Nu mis ik de viool.

Het lijkt geen twijfel dat hij serenades speelde onder de slaapkamerramen van zijn liefjes, want dat deed hij zelfs voor mijn nonkel Prudent. Mijn moeder heeft me meer dan eens het verhaal gedaan van die zomeravond in 1932, toen haar broer naar Congo zou vertrekken. Maar toen ze het vertelde, was mijn vader al lang niet meer de charman-te, dromerige, zweverige violist met het gitzwarte haar. Ik denk dat zij dat verhaal graag oprakelde om zich weer in te leven in de tijd dat hij wel nog zo was. Zoals je soms ouders oprecht ziet wenen bij het overlijden van hun verloren zoon die als man alle mogelijke foute paden kiest, hen al de spaarcentjes afzet en zich uiteindelijk met een gestolen brommer de kop in rijdt. Zij treuren niet om die schurk die hun leven verwoest heeft, maar om het onschuldige jongetje van tientallen jaren terug.

Het was die zomerse avond voor nonkel Prudent in Antwerpen de Congoboot zou nemen om een aantal jaren in de kolonie te gaan werken. Mijn vader, viool onder de arm, sloop stilletjes de tuin in om *Méditation* uit *Thaïs* te spelen onder het raam waar zijn schoonbroer sliep. Het zoete parfum van de bloeiende kamperfoelie betoverde de avondlucht en zachtjes, in het gedempte duister van de vroege zomernacht, ontsprong die innig zoete melodie aan de viool. Prudent, die lag te piekeren over zijn verre reis, werd diep geraakt door die hemelse tonen, net als zijn zussen die bijna smolten van zoveel romantiek. Leopold was

toen een knappe man. Slink, donkere huid en gitzwart haar. Een soort zigeunertype, maar dan in keurig donker-grijs kostuum met pochetje en een zwartblinkende lok die over zijn voorhoofd bengelde op het ritme van de strijkstok. Overal waar hij zich vertoonde, voelden de meisjes vlinders in de buik fladderen en dat was niet alleen door het trillen van de vioolsnaren. Naast handigheid met het instrument bezat hij de gave van het woord. Leontjen was niet op zijn mondje gevallen en verzon alle verhalen zelf. Zodra hij begon te vertellen, raakten de dorpelingen hun pinten niet meer aan, om met open mond elk woord van zijn lippen te kunnen lezen. En aan het eind van het vertelsel, midden de als een boog gespannen stilte, haalde hij traagzaam de viool van onder de arm en zette de strijkstok aan voor *Lied aan de maan*, van Dvořák.